

УДК 727.97; 727.012

Л. М. Ковальський,
доктор арх. наук, проф. кафедри теорії архітектури КНУБА,
Н. С. Гречко,
ст. групи АБС-63 кафедри теорії архітектури КНУБА

МОНУМЕНТАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО В АРХІТЕКТУРІ УКРАЇНИ

Анотація: в статті проаналізовано місце монументального мистецтва в сучасній архітектурі України.

Ключові слова: монументальне мистецтво, сучасна архітектура, естетика архітектури, місце графіті в архітектурі.

Вступ. Основні напрями розвитку сучасної архітектури визначені осмисленням нових аспектів естетики форми та змісту, що пов'язані з новими соціальними функціями будівель, з новітніми конструктивними, інженерно-технологічними розробками, а також з вирішенням проблем удосконалення основних характеристик архітектурного об'єкту.

Завдання сучасної української архітектури — різноманітність у проявах сучасної естетики, пошук неповторного обличчя, розвиток нової архітектури на основі вікових традицій.

Мета та задачі. Метою є на основі отриманих даних проаналізувати взаємодію архітектури та мистецтва, виявити особливості та прояви монументального мистецтва в українській архітектурі.

Різноманіття явищ сучасної архітектури передбачає їх різну естетичну інтерпретацію.

Естетика архітектури нерозривно пов'язана зі співставленням архітектури та мистецтва. Аналіз архітектурних споруд та будівель постійно проводився на основі функцій мистецтва. Тут проявляються риси ментальності, які пов'язані з давніми архетипами єдності небесного і земного, космічно-символічного і реального. На естетику архітектури України, зважаючи на її геополітичне розміщення, впливали віяння Сходу і Заходу, про те це не завадило творенню автентично особливих стилів. Періоди розквіту, занепаду чи стагнації державності знаходили своє відображення в естетиці української архітектури.[1]

Широке поле взаємозв'язку архітектури і мистецтва - джерело неослабного інтересу вчених. Різні форми взаємовпливу архітектури і мистецтва, які не вуалюють, а, навпаки, висвічують специфіку архітектури в зіставленні її з мистецтвом. Взаємодія ж сучасної архітектури і сучасного мистецтва - питання не менш актуальне, а якщо брати до уваги специфіку

теоретичного осмислення сучасного мистецтва, характерну для посткласичної естетики періоду після XX століття, не менш складний. У цьому руслі знаходиться неочевидна на перший погляд, а тому маловивчена, тенденція взаємовпливу сучасної архітектури і графіті.[2]

На сьогоднішній день в Україні в дизайні архітектурного середовища монументальне мистецтво набуло значної популярності. Як і в попередні історичні періоди, в нашій країні найчастіше воно займає найвигідніші та найкращі місця й площини глухих стін у будинках - брендмауери. Змінилася лише техніка виконання: якщо за радянських часів це здебільшого була мозаїка, то сьогодні провідне місце серед монументальних технік займає графіті. Виконується такий живопис спеціальними фарбами і наноситься за допомогою розпилення на поверхню. Якщо порівнювати оформлення брендмауерів сьогодні і 20-30 років назад, то можна помітити цілий ряд відмінностей не тільки у техніці виконання, але і в ролі художнього оформлення стіни, яка «працює» на міське середовище. Почнемо з того, що за радянських часів рішення про оформлення міського середовища приймалося багатьма інстанціями. Художник затверджував ескіз на художній раді, але остаточне рішення приймалося на рівні головного художника міста. [1]

Можна багато сперечатися про доцільність цих художніх рад сьогодні, але очевидно, що твори монументального мистецтва на найвидніших місцях буди виконані на найвищому професійному рівні, на відміну від сьогодні. І річ навіть не в тому, що сьогодні будь-яку стіну може «розписати» навіть підліток, а в тому, що місця розпису не контролюються взагалі, і як наслідок й втрачається його художня цінність. Площини будівель, на яких розміщувалися твори монументального мистецтва передбачалися вже на стадії проектування самими архітекторами. Найчастіше по намальованому можна вгадати, яку функцію виконує будівля: дитсадок, музична школа, табір тощо. Таким чином, будівля набувала свого логічного завершення та доповнення, прикраси навколишнього міського середовища. У тематиці радянських мозаїк на будівлях, можна розрізнити багато різних напрямлень, основними з яких були наука і технологія, космічні дослідження, освіта і праця, щасливе дитинство та подібні, притаманні тій добі. Зрозуміло, що тематика відповідала функції будівлі. Особливістю цих зображень можна назвати той факт, що вони саме доповнювали площину, не порушуючи її масштаб, а тому гармонійно вписувались у сформоване середовище. На відміну від мозаїчних панно радянського монументального мистецтва, які потребували значних фінансових, технологічних та трудомістких затрат, сьогоднішня техніка графіті виглядає легкою, невимушеною і часто, навіть, несерйозною. Але сьогодні ці зображення досить агресивно проникають на найзначніші місця будівель і вулиць,

акцентуючи ділянки міського простору, привертаючи до себе усю увагу перехожих, створюючи його нові образи. Отже, необхідно розібратися в тому, яку роль сьогодні несуть ці зображення та виділити особливості їх використання в місті. Аналіз сучасних графіті на брендмауерах дозволив їх класифікувати за різними типами: реклама (в тому числі соціальна); картина (здебільшого нових напрямків, т. зв. «-ізмів»); ілюзії простору («зникнення» стіни, «злам» площини, відкриття «іншого» простору тощо). Реклама, виконана в техніці графіті має багато спільного із рекламою телевізійною чи вуличною, вже традиційною для наших міст (бігборди, лайтбокси та ін.). Вона відрізняється, зрозуміло, масштабом, але з естетичної точки зору, як і з точки зору дизайну середовища не прикрашає його, а навпаки, стає певним дратуючим фактором для перехожих, чого, власне, і прагнуть її автори.

Мозаїка на фасаді дитячого садочку, зображення на площині стіни, як на площині листа паперу чи полотні мають більше естетичної вартості та надають певної цінності середовищу, в якому розміщені. Вони притягують до себе увагу, часто є акцентами середовища, однак, їх сприйняття і прочитання є певною проблемою, оскільки не для будь-якого перехожого є зрозумілими. Ними можна захоплюватись, цікавитись і не розуміти глибокого змісту. Як правило, такі зображення не порушують масштабність середовища і добре в нього «вписуються», є своєрідними виставками однієї великої за розміром картини. Фасад будинку й картинна площина останнім часом дуже популярні монументальні зображення, які «ламають» простір і площину, на яку нанесені. Ця традиція використання ілюзій в просторі має багатовікову історію, найбільшої популярності набувала в епохи бароко та романтизму. Сьогодні ми спостерігаємо хвилю її реінкарнації, але в сучасному трактуванні, матеріалі та середовищі. Особливістю цього виду графіті є навмисний злам площини, створення ілюзії відкриття іншого простору, порушення масштабності як самого будинку, так і всього оточуючого архітектурного середовища. Такі зображення найбільше привертають до себе увагу своєю незвичністю.[1]

Протягом останніх кількох років у столиці з'явилася безліч графіті, що займають цілу стіну міських будівель.

Першим фасадом, розписаним в рамках арт-стріт фестивалю "Мураліссімо" став фасад будівлі по Лаврському провулку, 9. Його розписали відомі українські стріт-артисти Interesni Kazki спільно з Lodek (Вова Воротнів).

Останнім часом з'являється також багато так званих «муралів» на національну тематику. Наприклад, на бульварі Лесі Українки, 36б, в Києві у 2015 році австралійський художник Гвідо Ван Хелтен створив мурал, присвячений українським жінкам, зобразивши дівчину у вишиванці (Рис. 2).

Причому на стінах будівель в центральних районах Києва знаходяться багато робіт зарубіжних художників. Так, наприклад, фасад будинку на вул.Златоустівській, 20 (Рис. 1.) у 2010 році розписав французький художник Remed (Гійом Альбі). На створення розпису майстра надихнули київські пам'ятники – «Батьківщина мати» і «Кий, Щек, Хорив та їх сестра Либідь».

Француз Олів'є 2Shy на стіні будинку по вулиці Гоголівській, 32а створив картинку з комп'ютерної гри. Причому ескіз роботи майстер привіз із собою.

Висновок. Отже, як і в попередню епоху, твори монументального мистецтва займають найкращі, найвидніші місця в міському середовищі. Найчастіше вони виконуються на брендмауерах будинків, які є видимими та привертають увагу, саме тому темами зображення часто стає реклама продукту, компанії або виконавців. Найпоширенішою технікою виконання в сучасному монументальному мистецтві є техніка графіті. На сьогоднішній день існують такі найпоширеніші типи зображень в цій техніці: реклама; картина; ілюзії простору. Сучасне монументальне мистецтво не завжди діє на користь оточення в архітектурному розумінні. Розбиття масштабу перешкоджає цілісності архітектури оточуючого середовища. Але в той же час, існує все більше вдалих прикладів графіті, які не лише являють собою витвори мистецтва, а й покращують естетичний вигляд споруд.

Рис. 1. Фасад будівлі по Лаврському провулку, 9, укр. стріт-артисти *Interesni Kazki* та *Lodek* (Вова Воронів)

Рис. 2. Бульвар Лесі Українки, 36б, астрал. худ. Гвідо Ван Хелтен

Рис. 3. Фасад будинку на вул.Златоустівській, 20, фр. худ. Remed (Гійом Альбі)

Література

1. Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції. Частина II. К.: НАУ, 2013.
2. http://arch-proj-hist-mod.blogspot.com/2015/04/blog-post_27.html
3. <http://kiev-book.narod.ru/grafiti.html>
4. Timothy Craggs , Bob Pieplow. Wall structure aesthetic guidelines, 2014

Аннотация. В статье проанализировано место монументального искусства в современной архитектуре Украины.

Ключевые слова: монументальное искусство, современная архитектура, эстетика архитектуры, место граффити в архитектуре.

Annotation. In the article contains the analysis of place of graffiti in the contemporary architecture of Ukraine.

Key words: monumental art, contemporary architecture, aesthetics of architecture, place of graffiti in the architecture.